

TAMMI

OSUMA

ROOPE
SARVILINNA

ROOPE SARVILINNA
OSUMA

KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ TAMMI
HELSINKI

© ROOPE SARVILINNA JA KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ TAMMI 2017

ISBN 978-951-31-9368-3

PAINETTU EU:SSA

*Yksi seurasi valoa.
Yksi liikettä.
Yksi aikaa.
Yksi kaipasi.
Yksi unohti ja sitten muisti.*

I

1

Moottori hyrisi tyhjäkäynnillä. Ulkona halla pureutui juurakoihin. Oli tyynen hiljaista ja musta linjakas varjo sopi maisemaan, harjanteelle, lehtien peittämälle päättyvälle soratielle.

Soi juuri kuultavissa oleva vanha gospel.

Takakontissa olisi ollut Jaffaa, mutta Jakob ei ollut jaksanut nousta, hän piteli pulloa vatsallaan josta oli kasvanut kohtalainen viimeisten vuosien aikana, kumpu jolla kehtasi kannatella esineitä. Niskakin oli muuttunut paksuksi ja paitojen kaulukset suurentuneet. Mutta ei Jakob ajatellut vatsaansa tai niskaansa.

Jakob katseli mäntymetsää, laitto musiikkia hie-
man kovemmalle, vaihtoi kappaletta, haki uhmakkaan asennon leveässä nahkapenkissä, irrotti turvavyön, kohdensi katseensa rinteen alimpiin puihin ja vilkaisi ratin vieressä olevaa automaattivaihteistoa kuvitellen ryskivää mustaa peltiä ja mäntymetsää kuin talvisodan jäljiltä, katkenneita puun torsoja, käryävää maata, jyrkänteeseen revennyttä aukkoa, ihmisiä kauhistuttavaa raakuutta ja kuoleman näkymätöntä leijailua mustavalkoisessa maisemassa ensimmäisten metsässä samoilijoiden sattuessa paikalle.

Jakob irvisti ja läikytti juomaa penkille, housuilleen, pitkässä lainatussa autossa. Aamusta kasvanut karhea sänki raapi kaulusta joka oli lähes tukahduttanut hänet, kravatti oli jo penkillä. Hörppy hörpyltä kasvaneet tunteet olivat pelkistettyjä ja aitoja, nyt ne olivat hänen omiaan.

Mutta Jakob ei ryskinyt mäntymetsään. Kun juoma oli lopussa, hän oli unessa. Hieman löystyneet poskilihakset väpättivät kuorsauksen tahdissa, nenä nytkäh-teli jonkin aikaa ylös ja alas kunnes ruumis tajusi valua kohti viereistä penkkiä ja antaa sammuneen miehen olla.

Tuuletin suhisi hiljaa, tankissa riitti bensaa, lämpö pysyi tasaisena asteen tarkkuudella ja stereot hiljenivät levyn loppuessa.

2

Kulunut nahka ei pitänyt juurikaan ääntä, tuoli niiasi aavistuksen. Mona oli jossain. Tai Monaa ei ollut.

Ranskankielinen kirjallisuus jäi vasemmalle matallalle ikkunanalushyllylle, sen päällä oli muutama huolella valittu astia, yhdessä niistä pitkään koskemattomina olleita Budapest-konvehteja. Mona oli ne ostanut, Anders ei ollut edes maistanut. Nyt ne olivat jo varmasti kuivuneita mutta näyttivät lasin välkkeessä mukavilta. Nurkasta hallitsi vanhahtavan huoneen hyvin. Anders antoi katseensa lipua pitkin hyllyrivejä ja pehmeää mattoa, nosti sen tuttuun tauluun, vaipui vähitellen horroksenkaltaiseen tilaan ja hävisi ihailtuun maisemaan. Huoneistossa ei ollut muita, siellä vallitsi rauha ja hiljaisuus ja siihen syyshämärään Anders nukahti. Kohta hän oli vain samea mytty nurkassa.

Unessa Anders oli aina kaislikkoisen rannan tuntumassa. Joskus jalan, joskus veneellä. Joskus oli talvi ja hän käveli jäällä. Siinä rannassa ja veden alla oli jotain synkkää. Toisinaan hän seurasi vierestä, kun jonkin teollisuushallin tonttia raivattiin puhtaaksi. Kaivinkone tuli paikalle ja alkoi tasoittaa suurta hiekkakassaa, kauha nousi puolen metrin korkeuteen, laskeutui

sitten pehmeästi ja työnsi hiekkaa lappeellaan. Maa oli jo melkein tasaista. Synkeä syyllisyys leijaili hallin ympärillä, ja Anders tiesi mitä se oli, ja pelkäsi. Ehkä kaivinkone olikin kaivamassa eikä tasoittamassa. Hän pystyi vain seuraamaan vierestä, unessa hän oli tahdoton ja pelokas, voimaton ja hauras.

Herätessään Anders muisti unen elävästi. Sitten muisto hiljaksen hiipui, kunnes uni taas palasi. Ja taas. Vuodesta toiseen. Se ei suostunut sammumaan.

Anders otti nenäliinan, pyyhkäisi suupielen, nenän-pään, taitteli liinan siististi ja laittoi sen takaisin kotitakin rintataskuun, napautti kaukosäätimellä musiikin soimaan, harkitsi hetken kenkien riisumista mutta pitkikin ne jalassa, antoi horroksen hallita.

Rasahduksia. Pyörivä levy. Kaikki alkoi.

Neulaan oli kertynyt hieman pölyä mutta se ei hypähdellyt, pyörimisnopeus oli tasainen. Anders ei hievahtanutkaan. Vielä oli aivan hiljaista. Kuten aina, kesti yllättävän kauan ennen kuin torvet pärähtivät soimaan. Neula pysyi urallaan, kierroksen, kaksi, kenties neljä.

Sävelet. Jos Topelius oli pysynyt Topeliuksena niin Sibelius vasta olikin pysynyt Sibeliuksena. Sibelius oli ehkä jopa enemmän Sibeliusta kuin eläessään. Sibelius oli niin Sibeliusta. Johan Julius Christian Sibeliusta joka oli lokeroitu, jaoteltu ja analysoitu, noussut omaan arvoonsa ja tallennettu seteleihin, vinyyleille, CD-levyille sekä erityyppisinä tiedostoina bittipilviin, osaksi kertomusta. Sibeliuksessa ei ollut mitään kertakäyttöistä niin kuin ei ollut pölyyntyvässä neulassa tai vanhoissa levyissäkään. Anders kuunteli Ateenalaisten laulua ja tiesi sen olevan kadettikoulun kunniamarssi, ryhdis-

täytyi hieman mutta ajatteli sitten jotain aivan muuta, hänen katseensa harhaili kirjoihin ja maalausten peittämille seinille vaikka ei hän varsinaisesti nähnyt niitä kun valui vähitellen tuolissaan alemmas, mutta unta hän pelkäsi ja pysyi valveilla.

Sibeliusta, kritiikittä, vinyyliltä, hämärässä. Kello 16.30.

3

Mona kävi kuumassa suihkussa arki-aamuisin kello 7.48.

Vesi sai virrata vartin, vähintään.

Sitten hän pukeutui rauhallisesti, laittoi hiuksensa, meikkasi hillitysti. Anders oli jo mennyt. Ensin juoksemaan, sitten töihin. Mona oli juonut vihreän teen yhdeksään mennessä. Kesäisin hän joi sen parvekkeella, talvisin keittiön pienen pöydän ääressä, siitä näki sisäpihalle ja orapihlajassa pyrähtelevät linnut.

Isbah tuli joskus aamuteelle. He kävelivät koko matkan toimistolle. Näytti kuin Isbah olisi keinahdellut ja hypähdellyt, niin kevyttä oli yhdeksäntoistavuotiaan kävely.

Isbah. Valo.

Mona oli 49-vuotias. Hän muisti valon eri vuodenaikoina, erityisesti kirkkaan talviauringon joka heijastui polkupyörän tangosta niin että se piti peittää lapsella. Muutenkin pyörää piti taluttaa, oli satanut paljon lunta ja Mona oli menossa asemalle Andersia vastaan. Anders oli tulossa takaisin, oli ollut älytöntä ottaa pyörä vaikka se oli tuntunut niin reipashenkiseltä.

Jo heidän astuessaan rappukäytävästä ulos Isbah sivisteli silmiään ja aivasti. Isbah kertoi juoneensa teetä

viikonloppunakin. Isbah oli nyt streittari. Mona kysyi, mitä kaikkea se tarkoitti, ja Isbah vastasi ettei aivan kaikkea. Mona hymyili. Siinä iässä niin monet asiat olivat jännittäviä. Isbahin posket punoittivat hieman. Jotain on tapahtunut, Mona ajatteli.

Isbah oli tehnyt työnteosta hauskempaa. Vilkas nuori nainen. Mona ei kadehtinut Isbahin energisyyttä vaan sai tästä voimaa.

Isbah jaksoi kertoa Monalle yhä uudelleen, mitä tarkoitti hipsteri. Ja mitä tarkoitti pissis. Jossain sunnuntainumerossa oli ollut selvitys nuorison pukeutumisesta. Mona oli näyttänyt kuvia Isbahille joka oli puistellut päätään ja sanonut ettei se noin mene. Aamukävelyillä Isbah vaivihkaa kuiski Monalle milloin hipsteri, milloin pissis, joskus muita määritelmiä jotka Mona pystyi hahmottamaan vain osin. Tyylejä tai mitä lieeneekään oli enemmän kuin hän oli osannut arvata. Monan kerrottua niistä Andersille tämä oli katsonut häntä typeryynyt ilme kasvoillaan, laittanut sitten musiikkia kovemmalle ja sanonut jotain ranskaksi.

Isbah teki paperityöt nopeasti. Kun Mona palasi neuvotteluista, pöydällä oli odottamassa puhtaaksikirjoitettujen papereiden kasa, Isbah oli merkinnyt kalenteriin niiden päiväykset, lähetetyt sähköpostit, sovitut kokoukset ja lähtenyt.

Ne aamut olivat kirkkaita. Pöly nousi tieltä tuoden hiekan mukanaan suuhun, se rahisi hampaissakin. Seurasi lämpimiä kuukausia, miehet pystyttelivät esteitä katutöiden merkiksi, tuuli vihlaasi joskus korvia. Katupölyä oli kaikkialla, se kuului kevääseen. Isbahin silmät olivat aivan punaiset, hän ei ollut tottunut

sellaiseen. Mona hankki toimistoon ilmankostuttimen ja neuvoi Isbahia ostamaan nenäsuihkeita, kohta pöly olisi hävinnyt ja kevät ohi, alkukesän Mona jaksoi vielä hyvin ja muisti kaiken mutta elokuusta hän ei pitänyt, kuumuus ja lyhenevät illat uuvuttivat hänet, loppukesän hän halusi unohtaa.

Isbah palautti Monan mieleen lumisen asemapihan jolle aurinko ei enää osunut, sekä pyörän joka nojasi lumikinokseen kunnes Anders nosti sen kevyesti pystyyn ja kantoi heidän kotiinsa. Anders palasi juuri kun lyhyt talvipäivä kääntyi iltaan, mutta Monasta tuntui kuin valoa ei koskaan olisi ollutkaan ja hän unohti alkuperäisen Andersin, jos sellaista oli koskaan ollutkaan.

Isbah oli nimensä mukainen, hän oli välähdys Monan aamuissa, työpäivissä ja elämässä, hetkiä jotka Mona unohti ja joskus muisti.

Jos Isbah oli valoa, Jakob oli ollut jotain muuta. Jakob oli täyttänyt tilan hieman pyylevällä vartalollaan ja nopeilla liikkeillään. Hakiessaan ensimmäistä kertaa Isbahia kotiin viikonlopuksi Jakob oli sanonut ensin muutaman sanan tyttärelleen ja jutellut sitten tovin Monan kanssa. Pitkästä aikaa Mona oli tuntenut jotain unohdettua, ja hän oli välttänyt katsomasta Jakobin iloisiin ja vikkeliin silmiin. Hän oli huomannut kertovansa työstään ja kehuvaansa Isbahia vaikkei yleensä uskonut muiden olevan kiinnostuneita hänen asioistaan. Ja Mona oli tiennyt mihin se johtaisi. Aavistanut ja toivonut.

Siitä häntä muistuttivat Isbah ja myöhemmin pelkkä valo. Katupöly ja liian kirkkaat kevät.

4

Rembrandt Harmensz, Van Rijn. Lukeva munkki 1661. Öljyvärimaalaus. Anders tiesi sen olevan takavasemmallalla. Hänen ei tarvinnut enää katsoa sitä, riitti että hän kävi samassa huoneessa ja istui erkkerissä. Tummanpuhuvassa maalauksessa munkinkaapuun pukeutunut harmaaparta luki kirjaa, maalaukseen osui valoa, sekä maalattua että museon ikkunoista taittuvaa, juuri sen verran että kasvonpiirteet ja ilme erottuivat.

Sinebrychoffin museossa oli harvoin muita. Vartija käyskenteli ympäriinsä, jätti Andersin rauhaan. Anders istui ja katseli kävelijöitä puistossa. Koirat nuuhkivat pensaita. Joskus auringonottajia, joskus lumista ja tyhjää.

Munkki luki kirjaansa, Anders katsoi pihalle.

5

Berliini. Hapankaalia.

He söivät nopeasti ja joivat nopeasti. Anders, alfauros. Me voitimme sen kylän. Itsellemme. Sen kuukauden, kesän, pakkaset. Voitimme yhden taistelun, voitimme häviäjät, sitten siirryimme samalle puolelle ja voitimme toisen taistelun. Turistit.

Anders löi tuoppinsa, paksun lasisen tuoppinsa lujasti yhteen ystäviensä lasien kanssa. Yhteisille muistoille, juurihan ne olivat olleet huomista, eilistä, ilta-päivää. Nyt he istuivat Berliinissä, Anders oli matkalla Suomeen, eikä palaisi. Hän istui lihaketju-paukkuen baarissa, muut ympärillään, kaikki tiesivät etteivät he enää näkisi toisiaan. Olutta roiskui pöydälle ja vähän rinnoillekin, joku oli jo kovassa humalassa ja tönäisi ohi kulkevaa salkkumiestä.

Heitä kaikkia oli ammuttu kohti ja he kaikki olivat ampuneet kohti. Ja salkkumies saisi kiertää kauempaa, kolpakot kalahtivat uudelleen yhteen, paidat hiersivät jänteitä jäseniä ja olutta lensi pöydälle ja kaikki humaltuivat lisää ja nauroivat yhteisille kokemuksille jotka olivat totta, ne eivät olleet tarinoita ja salkkumies joi äkkiä viininsä eikä katsonut kertaakaan kohti, oikoi

kravattiaan ja asteli kadulle jolla kuljeskeli ihmisiä ja jolla myytiin kojuissa antiikkia ja sellaisesta kojusta Anders osti taulun ja sillä taululla Anders yritti saada ja luuli saaneensa Monan ja kaiken mitä ei ollut vielä saanut.

6

Eirassa oli kastanjapuita.

Vanhat kadut. Arkkitehtuuri. Talot nojasivat toisiinsa meren rannalla.

Anders käveli ennen teatteria. Aina ennen teatteria.

Tarkemmin sanottuna puut olivat balkaninhevostastanjoita. Mona ei ollut pitkään aikaan piitannut kävelyistä koska oli pelännyt kastanjan piikikkään hedelmän kopsahtavan päähänsä. Aiemmin Mona oli kyllä kävellyt ja puhunut silloin taukoamatta. Mistä, sitä Anders ei muistanut.

Anders seurasi tuttua reittiä. Hevoskastanjoiden kohdalla hän ajatteli Monaa ja nauroi tälle mielessään. Jalkakäytävällä oli mädäntyneitä hedelmiä joista yhdenkään putoamista Anders ei ollut nähnyt.

Muutamia kapeita kiemuraisia katuja, ikuinen tuli rantapenkereellä, sukellus Tehtaankadulle ja raitiovaunuun. Sen kolistessa Anders litistyi kovalle penkille ja keskittyi sähkön pakottamaan liikkeeseen ja sirisevään kiihdytysääneen, heilahduksiin mutkissa ja ovien sulkeutuessa kuuluvaan kumitiivistien nariinaan. Monalla oli ollut tapana tulla teatterikahvilaan jossa he olivat juoneet jotain, istuneet hetken, katso-

neet sitten esityksen ja kävelleet verkkaisesti toisiinsa tukien pois.

Enää Mona ei tullut teatteriin.

He olivat näyttäneet hillityltä parilta. Sellaiselta joka luo rauhaa ympärilleen, joka ei synnytä hälinää, parilta joka tervehtii joitakuita ystävällisesti, nyökkäilee ja palaa kotiinsa.

Raitiovaunu pysähtyi, Anders tukeutui kaiteeseen ja laskeutui kadulle.

7

Pohjalaiset arvot, sanoi Koistinen jolla oli jokin erikoinen etunimi.

Anders katsoi vaimoaan. Tyylikäs nainen. Pitkä hoikka vartalo ja hillitty asu. Vielä viimeinen vilkaisu peiliin ja puolipitkien hiusten sipaisu. Tuttu liike, niin naisten kuuluu peiliin katsoessa tehdä. Valmis. Taksin takavalot välkkyivät eteisen ikkunasta. Anders kiristi solmiotaan ja käveli Monan perässä, vanhan hissин pehmeä liike sopi rauhalliseen tunnelmaan. Tuoksui hyvälle. Tuoksui vanhalle rappukäytävälle jossa ei ollut muovimattoja tai keinoaineita ja jonka kuvioidut kiviportaat olivat sopivasti kuluneet. Ja tuoksui hie-man Monan hajuvedelle. Se oli hyvä tuoksu, aikanaan yhdessä valittu ja sitä oli monta pulloa vaatehuoneen peilipöydällä. Anders hipaisi vaimonsa kyynärpäätä ja kiersi tämän istuuduttua auton toiselle puolelle.

Musiikkitalolle.

Kun Rahmaninovin toinen sinfonia soi kauneimmillaan, Anders sulki silmänsä ja hengitti vieressään istuvaa Monaa. Väristykset ja puistatukset kulkivat sääristä polviin, rintakehälle, hän tunsi korviensa takana pistelyä joka oli melkein kuin puutuneisuus joka saattoi

yllättää kesken tuntien tarkkailun ja liian pitkään kestäneen tähtäyksen. Mutta vain melkein. Mona oli kaunis ja musiikki oli hyvää. Mona tuijotti keskittyneesti kapellimestaria nenä vinossa, tummien silmien kiillon sammumatta, katseen kääntymättä. Kapellimestari huitoi ja hikoili valtavasti, musiikin pauhu kasvoi kasvamistaan ja Andersin silmät kostuivat aavistuksen.

Pohjalaiset arvot.

8

Metro. Nuorten lävistetyt naamat. Sätkät, tupakkaa tai ruohoa, ne pyörivät kolhituissa sormissa, hupparit olisi ollut syytä pestä. Mutta tyttö katsoi ihaillen juomansa kaatanutta poikaa ja poika kääri tytön sätkää tiukemmaksi, kaikki muuttui hetkeksi. Pojan murtuva teiniääni pehmeni hänen puhuessaan tytölle, samalla vastakkain istuvat pojat kisasivat jalkatilasta, tönivät toisinaan, sitten äänet olivat taas aggressiivisia vaikka sätkät pysyivät hellästi suojattuina, Anders katseli edessään lattialla läikehtivää lammikkoa, oletettavasti energiajuomaa tai virtsaa. Kuulutukset eivät toimineet, ovet aukesivat ja oranssit pinnat hehkuivat oranssia, vain oranssia.

Oli aamupäivä.

Anders nykäisi prässejään, nosti puvuntakin lievettä ja koetti keskittyä mustaan ikkunaan, eiliseen musiikkiin, huomiseen konserttiin, ulkona olevaan maailmaan. Metro liikkui kiihtyen, sitten taas hidastaen, Kalasatama heijasti vaunun tuulensuojalaseista, nyt liike oli selvää ja massiivista ja sen tunki kehossa niin kuin aikakin tuntui lehmusten ja tammien alla, vuosia sitten kun Anders maistoi ruohoa joen rannalla kahden

kaverinsa kanssa Sundsvallissa. Silloin Anders sai ajan suudelman, silloin Mona tuli hiekkatietä, lehdet väistivät Monan kapeita kenkiä ja Mona lausui Andersille jotain, ehkä runon. Se oli kaunista ja eroottista ja vierellä opiskelukaverit nauroivat hyväksyen. Se oli varmasti runo, unohtunut.

He olivat seisseet hetken hymyillen, sitten Anders ja Mona olivat lähteneet, myöhemmin toinen kaverista sai päähänsä räjähtävän ammuksen jo ennen ajan muuttumista liikkeeksi, toinen eli vielä sen jälkeen kun Anders oli lähettänyt matkaan viimeisen, hitaasti ilmoja halkovan luodin.

Jossain vaiheessa nuoret olivat poistuneet. Nyt oransseilla penkeillä viistosti Andersia vastapäätä istui aikuinen mies valtavan kokoiset kuulokkeet päässään.

Mitä jos elämässä on vain yksi hetki, yksi ohikiitävä hetki jossa kaikki on läsnä ja tarina on täydellinen?

Sen hetken Anders on kokenut osallistuessaan sotilasoperaatioon jossain päin Eurooppaa. Palattuaan hän on keskittynyt työhönsä taidevälittäjänä, mutta edes menestyksekkäs ura, kaunis ja rakastava Mona-vaimo ja ulkomaanmatkojen ja kulttuurielämyksien täyttämä vapaa-aika eivät tuo takaisin tunnetta, jonka Anders on kokenut vetäessään liipaisimesta savisella vuorenrinteellä toisella puolen mannerta.

Mona puolestaan uskoo kaiken olevan hyvin. Ja niin kaikki onkin kunnes hänen tielleen sattuu Isbah, nuori nainen kaukaa idästä, ja Jakob, suurien kertomusten mies.

Osuma on taidokas romaani lähteivistä ja palaavista miehistä, kaipaavista naisista, sodasta ja sen oikeutuksesta. Se on myös kiehtova romaani muistista ja muistamisesta; se haastaa lukijan kysymään, onko elämä mahdollista nähdä mielekkäänä tarinana vai onko se vain sattumanvarainen sarja mielikuvia, itse keksittyjä ja vääristyneitä muistoja.

www.tammi.fi

84.2

ISBN 978-951-31-9368-3